СЪПРОТИВАТА

На 22 юни 1941 г., точно година след създаването на „Свободна Франция", станало събитие, което според думите на Дьо Гол откривало „пред Франция нови големи надежди". СССР, отблъсквайки нападението на Хитлер, влязъл във войната. Дьо Гол научил за това на 23 юни, когато пристигнал в току-що освободения от властта във Виши Дамаск. Той отдавна смятал, че Съветският съюз неизбежно ще бъде въвлечен във войната. Затова, без да се бави, заявил, че „понеже русите водят война против германците, ние безусловно сме с тях". Именно в такъв дух Дьо Гол наредил на своите лондонски представители да водят отсега нататък пропагандата на „Свободна Франция". Същевременно заповядал да заявят на съветския посланик от името на Дьо Гол, че „френският народ поддържа руския народ в борбата му против Германия. Във връзка с това ние бихме желали да установим военно сътрудничество с Москва".

И така Дьо Гол без колебание взел курс на съюзнически отношения със СССР. При това сътрудничеството със СССР се установявало по-бързо и по-просто, отколкото с Англия и САЩ. Нали интересите на СССР и Франция никъде непосредствено и в нищо не влизали в противоречие. Съюзът със СССР придобивал национален и демократичен характер, докато съюзните отношения с англосаксонските държави не изключвали империалистическо съперничество.

Сближението с Москва напълно съответствувало на главния принцип на политическия светоглед на Дьо Гол, изразяващ се в признаване на решаващото, първостепенно значение на националния фактор в сравнение с идеологическите и политическите различия. Той виждал, че общият враг заплашва съществуването на френската и руската нация и пред тази заплаха отстъпват на втори план идеологическите и социалните различия. Тясното сътрудничество със СССР Дьо Гол смятал за

пряко продължение на старата традиция на френско-руския съюз. Според него този съюз придобил още по-голяма жизненост и необходимост, отколкото в края на миналия век. Характерно е, че той никога не престава да употребява думата „Русия", имайки предвид СССР. Поборник за величието на Франция, Дьо Гол дълбоко уважавал величието на „древната Рус" в каквато и идеологическа форма да би се изразявало.

За разлика от повечето англосаксонски стратези генерал дьо Гол от самото начало вярвал в победата на СССР и смятал, че именно на Русия предстои да направи най-големия принос за постигане на тази победа. В това време, когато в лагера на западните държави Франция често се оказвала изолирана, съюзът ѝ със СССР давал на Дьо Гол жизнено необходимата опора, за да провежда независима политика. Той писал, че присъствието на Русия „в лагера на съюзниците означавало от гледище на сражаваща се Франция известно уравновесяване по отношение на англосаксонските страни и аз имах предвид да се възползувам от това обстоятелство".

Обаче в съюзническата политика на Дьо Гол към СССР проличавала, естествено, и неговата неизменна класова позиция. Същите предубеждения, които определяли например неговото отрицателно отношение към Народния фронт, неговото нежелание да привлече към сътрудничество в движението „Свободна Франция" левите сили (помним как беше отхвърлен Пиер Кот), се проявявали естествено и в неговата политика към СССР. „Разбира се — пише той, — аз не се съмнявам, че ако Съветите дадат основния принос за постигане на победата над врага, в резултат на света ще възникнат нови опасности. Това постоянно трябва да се има предвид, дори сражавайки се с русите рамо до рамо. Но аз смятам, че преди да философствуваме, трябва да завоюваме правото на живот, т.е. да победим, а участието на Русия създава възможност за победа."

Генерал дьо Гол енергично се стремял да се установят официални отношения със СССР и да получи в най-скоро време признаване на своята организация от Москва. Това имало огромно значение за по-нататъшното укрепване на позициите на „Свободна Франция" като единствен законен представител на Франция. Дьо Гол смятал, че след влизането на СССР във войната и установяването на съюз с него, а също поради разпростирането на властта на „Свободна Франция" върху Сирия

и Ливан и увеличаването на непосредственото участие на французите във военните действия в Африка, е настъпил благоприятният момент да се създаде френски национален комитет, за който той напразно се стремял преди година.

Когато въпросът за признаване бил съгласуван по дипломатически път от страна на Съветите, Дьо Гол издал на 24 септември 1941 г. ордонанс[1] № 16 за учредяване на френски национален комитет под негово председателство. Влизащите в състава на комитета комисари поемали функциите на министри и поради това комитетът фактически представлявал правителство.

На 26 септември 1941 г. съветският посланик в Лондон И. М. Майски връчил на Дьо Гол писмо, в което се казвало, че правителството на СССР го признава „за ръководител на всички свободни французи", че то е готово да му оказва „всестранна помощ и съдействие в общата борба с хитлеристка Германия" и да осигури след победата „пълно възстановяване на независимостта и величието на Франция". В отговор на писмото на съветския посланик генерал дьо Гол, изказвайки благодарност за признанието, писал: „От своя страна, от името на свободните французи, аз се задължавам да се боря на страната на СССР и неговите съюзници до постигането на окончателна победа над общия враг." Тази размяна на писма била равносилна на сключване на своеобразен съюзен договор между правителството на СССР и Френския национален комитет. Характерно е, че в съветското писмо не се правели никакви уговорки, докато в аналогичното английско писмо за признаване от 26 септември се подчертавало, че правителството на Великобритания не може да акредитира при Дьо Гол свой дипломатически представител, тъй като това „би означавало признаването ви за глава на суверенна държава".

На 27 септември генерал дьо Гол изпратил телеграма до ръководителя на съветското правителство Й. В. Сталин, в която се казвало: „В момента, когато „Свободна Франция" става съюзник на Съветска Русия в борбата против общия враг, позволявам си да Ви изкажа моето възхищение от непоколебимата съпротива на руския народ, също и от мъжеството и

[1] Ордонанс (фр.) — указ в дореволюционна и монархическа Франция. (Б. пр.)

храбростта на неговите армии и техните пълководци. Хвърляйки цялата своя мощ против агресора, СССР даде на всички угнетени днес народи вяра в тяхното освобождение. Аз не се съмнявам, че благодарение на героизма на съветските армии победата ще увенчае усилията на съюзниците и новите връзки, създадени между руския и френския народ, ще станат кардинален елемент в преустройството на света."

Тази телеграма на Дьо Гол, изпратена в момент, когато германците бързо напредвали дълбоко в нашата страна и съветските войски имали несполуки, явно се отличавала от обикновените протоколни послания от такъв род по изключително сериозния си и дори тържествен тон. В нея се изразявали надежди за големи исторически перспективи на съюза между двата народа, да не говорим вече за твърдата вяра на Дьо Гол в победата на СССР.

Голистката дипломация отсега нататък все повече се ориентирала към Съветския съюз. Дьо Гол много дейно използувал косвената съветска подкрепа в трудните отношения с Англия. За това ярко свидетелствува един характерен епизод, свързан с военните действия на англичаните срещу германо-италианските войски в Либия. На 7 октомври 1941 г. Дьо Гол предложил на Чърчил и на английския командуващ на Изток генерал Окинлек да участвуват две френски дивизии в подготвящото се настъпление в Либия. Обаче на 27 ноември британският генерален щаб отхвърлил предложението му. Това била съзнателна политика да се отстраняват французите от участието им в големи операции с цел да се ограничава влиянието на „Свободна Франция".

На 9 декември Дьо Гол поканил съветския посланик и му съобщил желанието си да изпрати на разположение на командуването на Червената армия една от двете свои дивизии, намиращи се в Сирия. При това не скрил своето недоволство от политиката на Англия. Спирайки се на несполуките на англичаните в Либия, заявил, че английското командуване не се съобразява със съвременната тактика на войната на механизирани съединения и че едва сега започва да изучава тази тактика. Дьо Гол казал, че само СССР може да победи Германия, а на англичаните това не е по силите. При това той уверил, че, изхождайки от политически и военни съображения, предпочита да помага на Съветския съюз, а не на Англия.

Дьо Гол, получавайки благоприятен съветски отговор, незабавно съобщил на началника на британския генерален щаб, че 2-а френска дивизия на 15 март 1942 г. ще тръгне за Кавказ, ако не ѝ дадат да се сражава в Либия. В края на краищата англичаните се съгласили да се изпрати тази дивизия в Либия.

Но, разбира се, главно значение за съдбата на Франция имали титаничните сражения, които се водели на съветска територия. В сравнение с тях всичко, което ставало на Запад, изглеждало несериозно. Дьо Гол пише в своите „Военни мемоари": „По стените на нашите кабинети висяха карти, по които ние следяхме грандиозната битка и наблюдавахме развитието на гигантските настъпателни операции на германците... Но през декември на подстъпите към Москва, благодарение на решителните действия на Жуков, на които благоприятствуваше суровата и ранна зима, завоевателите бяха спрени, а след това и отблъснати. Ленинград не падна. Севастопол още се държи... Въпреки бляскавите победи в Полша, във Франция и на Балканите „фюрерът" трябваше да се върне към предишните си стратегически заблуждения... Опомняйки се от първоначалната изненада, русите, действувайки на огромни пространства, заставиха „фюрера" скъпо да заплати тези грешки."

Разгромът на германците край Москва направил огромно впечатление на генерал дьо Гол. Бидейки виден военен специалист, изпитал на свой гръб военната мощ на Германия, той съумял по достойнство да оцени тогава цялото значение на битката край Москва. На 20 януари 1942 г. посветил на тази битка специално изказване по радиото. Написано в характерния за Дьо Гол класически стил, това бляскаво изказване, в което сякаш звучи ходът на историята, произнесено с искрено възхищение, е едно от най-ярките признания на величието на подвига на нашия народ във войната с Германия.

Генерал дьо Гол казал:

„Няма нито един честен французин, който не би приветствувал победата на Русия.

Германската армия, почти изцяло хвърлена от юни 1941 г. в настъпление по протежение на този гигантски фронт, снабдена с техника, биеща се устремно за нови успехи, засилена за сметка на сателитите, свързали от честолюбие или от страх съдбата си с Германия, тази армия отстъпва сега под ударите на руските войски, разяждана от студ, глад и болести.

Днес за Германия войната на Източния фронт е само засипани от сняг гробища, безкрайни ешелони ранени, внезапна смърт на генерали. Разбира се, не трябва да се мисли, че с военната мощ на врага вече е свършено. Обаче няма никакво съмнение, че той е претърпял едно от най-страшните поражения, които някога историята е познавала.

Сега, когато мощта на Германия и нейният престиж са разклатени, слънцето на руската слава възхожда към зенита. Целият свят се убеждава, че този 175-милионен народ е достоен да се нарича велик, защото умее да се сражава, т.е. да превъзмогва несгодите и да нанася насрещни удари, защото той сам се вдигна, взе в ръцете си оръжието, организира се за борба и защото най-суровите изпитания не разколебаха неговата сплотеност.

Френският народ възторжено приветствува успехите и нарастването на силите на руския народ, защото тези успехи приближават Франция към нейната желана цел — към свободата и отмъщението. Смъртта на всеки убит или замръзнал в Русия германски войник, унищожаването в широките простори край Ленинград, Москва или Севастопол на всяко германско оръдие, на всеки самолет, на всеки германски танк дават на Франция допълнителна възможност отново да се изправи на краката си и да победи.

Ако обаче във военно отношение досега не се е случило нищо по-важно от поражението, нанесено на Хитлер от Сталин на Източноевропейския фронт, в политическо отношение този факт, че утре Русия несъмнено ще се нареди в първата редица на победителите, дава на Европа и на целия свят гаранция за равновесие, на което Франция има много повече основания да се радва, отколкото която и да е друга държава.

За общо нещастие твърде често в продължение на столетия на пътя на френско-руския съюз са се срещали пречки или противодействия, пораждани от интриги или неразбиране. Въпреки всичко необходимостта от такъв съюз става очевидна при всеки нов обрат на историята.

Ето защо сражаваща се Франция ще обедини своите възродени усилия с усилията на Съветския съюз. Разбира се, подобно сътрудничество никак не вреди на борбата, която тя води заедно с другите наши съюзници. Тъкмо напротив! Но в настъпващата решаваща година сражаваща се Франция ще

докаже във всички активни и пасивни участъци на боя в тази война с врага, че въпреки постигналото я временно нещастие тя е естествен съюзник на нова Русия...

Страдаща Франция е заедно със страдаща Русия. Сражаваща се Франция е заедно със сражаваща се Русия. Хвърлената в отчаяние Франция е заедно с Русия, която е съумяла да се издигне из мрака на бездната към слънцето на величието."

Разбира се, трябва да се вземат под внимание всички отсенки на историческия фон, на който е звучала над поробена Европа тази реч, призвана, разбира се, да вдъхне надежда и да подтикне към борба. Подчертавайки съюзническите си отношения с Русия, Дьо Гол не забравя за себе си, приобщавайки сякаш и „Свободна Франция" към славата на съветската победа. Тази реч явно била предназначена да произведе впечатление и на западните съюзници, които открито лошо се отнасяли тогава с Дьо Гол. Превъзнасяйки Русия, той водел един вид психологическа война против своите западни партньори.

Твърде емоционалният характер на неговото изказване се съчетава с реализма на ясната социална позиция, не оставяща никакви съмнения относно общата политическа линия на Дьо Гол. Той говори в изказването си на 20 януари 1942 г., че установяването на съюз между СССР и Франция ще предизвика яростното негодуване на „предателите и страхливците, предали я на врага".

„Тези хора — казвал Дьо Гол, — разбира се, няма да престанат да крещят, че победата на Русия ще повлече след себе си социално сътресение в нашата страна, от което те повече от всичко се боят. Френската нация презира това поредно оскърбление. Тя се познава добре, за да разбере, че изборът на нейния режим винаги ще бъде само нейно собствено дело."

Тези думи на Дьо Гол били насочени на първо място срещу пропагандата на властта на Виши, която сега вече го наричала не само „британски агент", но и „агент на Москва". Същевременно като че ли той дава гаранция на френската буржоазия, че съюзът със СССР в никакъв случай не означава изменение на неговата основна политическа ориентация. Иска да предупреди и онези във Франция, които се стремели към „социални сътресения", че той няма да допусне това. Своите политически планове относно бъдеща Франция Дьо Гол открито изложил на 29 януари 1942 г. в разговор със съветския посланик в Лон-

дон. Те се свеждали до създаването на силна изпълнителна власт и корпоративен парламент. Посланикът И. Майски в доклада си до Москва охарактеризирал политическите тенденции на Дьо Гол като „модернизиран бонапартизъм".

Дьо Гол обаче отлично разбирал, че всеки негов политически идеал ще остане несбъдната мечта без победата над Германия и освобождението на Франция, немислимо без Съветския съюз. Оттук и нуждата от съюз с него, особено ценен за Дьо Гол при условията на остракизъм, на който бил подхвърлен от Запада. В това време, когато Съветският съюз признавал правото на Дьо Гол и на неговия комитет да представляват Франция, държавният секретар на САЩ Хъл с презрение говорел за „така наричаните свободни французи". САЩ продължавали да държат своя посланик при Петен. Според Дьо Гол те смятали, че „Франция е престанала вече да бъде велика държава". Освен това президентът Рузвелт изпитвал лична антипатия към Дьо Гол, с когото впрочем той още не бил се срещал. Отношението на американците към „Свободна Франция" не се изменило и след влизането на САЩ във войната поради японското нападение върху Пърл Харбър. То ясно се изразило тогава във връзка с опита на Дьо Гол да установи контрол над френските острови Сен Пиер и Микелон, разположени до крайбрежието на Канада. На 24 декември 1941 г. кораби на „Свободна Франция" под командуването на адмирал Мюзелие се приближили към островите и лесно установили там при поддръжка от страна на населението властта на „Свободна Франция". Това предизвикало бурната реакция на САЩ, които вече мислели да изпратят към островите свои военни кораби, за да изгонят голистите. Но Дьо Гол дал да се разбере, че американците ще бъдат посрещнати с огън. В резултат на острия конфликт Държавният департамент мълчаливо се примирил със свършения факт, но Дьо Гол не можел да очаква от Вашингтон нищо хубаво. Наскоро последвал нов конфликт за френските владения в Тихия океан, където американците се опитали да поощряват антиголистки прояви. Обаче Дьо Гол с големи усилия успял да постигне Съединените щати да признаят властта на „Свободна Франция" над онези територии, които били вече освободени от властта във Виши. САЩ се съгласили с това, защото те им трябвали за военни бази. Но френско-американските отношения не се подобрили много.

Нито към едно от правителствата на страните от антихитлеристката коалиция Белият дом не се отнасял така лошо, както към Дьо Гол. В края на януари 1942 г. в разговор със съветския посланик Богомолов той казал: „Аз искам освобождението на Франция, за да възобновя войната с Германия, а на мен ми предлагат да освободя френските острови, защото са излезли от войната. Причината за тази политика на САЩ е трайното споразумение на САЩ с Петен, съгласно което Петен обещава да не дава флота и бази в Северна Африка на германците, а САЩ обещават да не допускат Дьо Гол в Африка... Англия, както е известно, се намира под влиянието на САЩ. Тези две държави искат да запазят една силна Германия против СССР и Франция. Уверен съм, че когато англичаните се приближат към Тунис и аз се опитам да вляза с френски войски, на границата ще срещна американец с библия в ръце, който ще каже, че входът за Тунис е забранен за Дьо Гол... Сега френският народ малко мисли за англичаните и американците — той гледа към вас, към Съветския съюз."

В това нямало нищо чудно, защото към Съветския съюз гледал целият свят. Разните хора с различни чувства — от възторженото възхищение до бясното озлобление — разбирали, че по бойните полета в Русия се решава съдбата на световната цивилизация. Представителите на близките и на Дьо Гол социални среди и консервативни тенденции гледали на Съветския съюз с растяща тревога. Всички чувствували, че след 22 юни 1941 г. войната не само станала друга, докрай справедлива, свещена война на народите за спасение на човечеството, но и същевременно придобивала обективна антибуржоазна социална насоченост. Далеч не всички направили от това практически изводи. Нещо повече, хвалейки „доблестните руски армии", мнозина от десния лагер не се стремели много да помагат на Съветския съюз и на неговите привърженици. Така например правел Чърчил.

Трябва да се отдаде дължимото на генерал дьо Гол: въпреки цялата своя природа, възгледи и чувства, „Конетабъла" съумял да направи сериозни изводи във връзка с изменението на характера на войната. Той почувствувал, че може да остане настрана от основното течение в историята, ако заприлича на лондонските политически дейци-емигранти, които, сякаш подражавайки на потъващия, на нежелаещия да поеме ръката за

помощ, упорито стояли на крайни антикомунистически позиции. Той се заел да измени политическата боя и социалния състав на своето движение. Наистина този обрат не му се удал лесно и той го извършил под натиск, при това временно и непоследователно. А този човек не обичал много да отстъпва. С каква твърдост отстоявал той своята независимост пред Чърчил! Цялата политическа природа на Дьо Гол винаги го тласкала надясно. Сега предпочел да търси поддръжка на другия фронт, проявявайки отново поразително чувство за реалност. Този факт добива в биографията на Дьо Гол не по-малко, а може би и по-голямо значение, отколкото дори легендарния му призив на 18 юни.

Своя призив Дьо Гол отправил не към френския народ, не към демократичните маси. Той пръв произнесъл думата „съпротива", но имал предвид да се създаде редовна френска армия, която би воювала на страната на съюзниците. Френският народ обаче нямал намерение търпеливо да понася фашистката окупация и режима на Виши, пасивно да очаква идването на съюзните армии. Напълно независимо от Дьо Гол, дори не забелязвайки неговото възвание, той влязъл в тежка, жестока борба срещу окупаторите, разгръщайки истинска съпротива в самата многострадална френска земя. Получавайки все повече информации за това движение, Дьо Гол разбрал, че неговата лондонска организация окончателно ще се превърне в откъсната от народа шепа емигранти, която в момента на освобождението никой няма да иска да знае.

Дьо Гол почувствувал също така, че без поддръжката на истинската съпротива няма да може да постигне главната цел, която си е поставил, т. е. да осигури присъствието на Франция в лагера на великите държави победителки. Ръководителите на Англия и САЩ, жадуващи да разделят наследството на „болния човек в Европа" — Франция, все по-често изтъквали на Дьо Гол съвсем непредставителния характер на „Свободна Франция", откъсната от действителната Франция и подчиняваща се само на един не много известен генерал.

Между това генерал дьо Гол през първата година от съществуването на „Свободна Франция" почти не се занимавал със съпротивителното движение на френска територия и не си представял как може да се обедини с него. Той признава в спомените си: „Обаче, укрепявайки с всички средства нашата

отвъдморска база, ние най-вече мислехме за метрополията. Какво правят там? Как и с помощта на какви средства? Е: разполагайки с никакви средства за действие във Франция и дори без да можем да си представим от каква страна би могло да се дойде до този проблем, ние при все това бяхме погълнати от разработката на обширни планове с надежда, че към нас ще се присъедини цялата страна... Но тази област на нелегалната борба за всички нас беше съвсем непозната. Франция беше абсолютно неподготвена за положението, в което се озова... Накъсо казано, в метрополията ние нямахме на какво да се опрем в своите действия."

Колкото и да е парадоксално това, Дьо Гол заедно със своята съществуваща вече от една година организация изпада във Франция във вакуум, по-голям от онази празнота, която той почувствувал в Лондон през 1940 година. В Англия все пак се намерила база — официалната британска поддръжка. Но във Франция, която така красноречиво представлявал Дьо Гол на международната арена, той не виждал никаква опора. И то в онова време, когато вече били възникнали немалко активни организации на съпротивата!

Проявите срещу окупаторите започнали още от първите дни на появата на германците във Франция. Страната била тогава разделена на две зони: северна, окупирана от германците, в която влизал и Париж, и южна — със „столица" във Виши, контролирана от режима на Петен. В южната зона, където за средище на съпротивата служел Лион, още през лятото на 1940 г. възникнали групи, които се оформили по-късно в организациите „Комба", „Либерасион", „Франтирьор" и други. В северната зона условията били значително по-сурови. Тук се налагало да имат работа непосредствено с гестапо. Но и съпротивата в тази зона взела от самото начало особено боевй характер. Тя също се съсредоточила в много организации, като „Фронт насионал", „Дефанс дьо ла Франс", „Либерасион Нор", „Се дьо ла Резистанс", ОСМ и други. Взета изцяло, съпротивата представлявала, особено в началото, много сложна и пъстра картина от множество групи, които се появявали, после изчезвали, обединявали се или се разцепвали. Имало много героични отряди и групи, които загинали, без да оставят изобщо никакви сведения за себе си. Всички действували нелегално и често дори не знаели за съществуването на другите.

Тук се борили и умирали хора с различен социален произход, политически възгледи, професии и възраст. Сред тях можело да се срещнат работници и селяни, хора с благороднически титли и свещеници, професори и студенти, домакини и офицери. Съпротивата, подобно на вълшебно огледало, отразила всичко по-добро, смело, благородно, което имало във френската нация. Тя обединила в едно цяло любовта към унизената родина и омразата към окупатора. В нея работниците били най-много. Известният писател Франсоа Мориак, единственият академик, участник в съпротивата, а в бъдеще голям поклонник на Дьо Гол, пише: „Само работническата класа изцяло остана вярна на поругана Франция."

Активното участие на работниците в съпротивата предопределило и ролята в това движение на политическите партии, на първо място на комунистическата. Германската окупация заварила компартията в тежък момент, тя била забранена през 1939 г., комунистите били преследвани, много от тях били по затворите. Въпреки това именно комунистите станали най-активната и боева част на съпротивата, нейната здрава основа, нейната душа и сърце. Един от близките на Дьо Гол хора, полковник Рьоми, който се занимавал с установяване връзките на „Свободна Франция" с организациите на съпротивата, вече след войната пише в своята „Книга за доблестта и страха": „Френската комунистическа партия през годините на вражеската окупация дълго време беше единствената сплотена политическа организация, която имаше отдавна уреден, отличен апарат, строга дисциплина и, което е най-главното, висок морален дух. Всички тези предимства ѝ позволяваха да нанася сериозни удари на завоевателите. Ръководена от централния си комитет, недостъпен за проникването на чужди елементи и умело скриващ се от вражеските агенти, Френската комунистическа партия изигра ръководна роля в организирането на отрядите на „франтирьорите"[1] и партизаните."

Що се отнася до другите партии, повече или по-малко активна роля играели социалистите, макар сред тях да имало немалко привърженици на властта във Виши, а някои дори станали министри на Петен. И все пак социалистическата партия заемала видно място в съпротивата. Няколко социалисти още от по-рано били в обкръжението на Дьо Гол, макар и не на първо място. Най-старата партия на радикалите, свързана

[1] Франтирьор — (свободен стрелец) френски боец доброволец. (Б. пр.)

с мюнхенския предвоенен курс, а след това и с Виши, почти цялата се оказала извън съпротивата, с изключение на отделни лица. Класическите десни партии изцяло били с властта във Виши, макар че през твърде късни етапи техни отделни представители се присъединили към съпротивата. Различни леви и католически групировки взели активно участие в движението. Голяма роля играли профсъюзите. Изобщо съпротивата била крайно сложно явление, вътре в което съществували множество политически, социални и тактически противоречия.

Ето защо когато Дьо Гол през 1941 г. решил да влезе в пряка връзка със съпротивата, наложило му се да има работа с много организации, защото нямало единен ръководен център. Но това обстоятелство, пораждащо и организационни трудности, се оказало твърде изгодно за онези, които „се съпротивлявали" в Лондон. То позволило на Дьо Гол, който стоял настрана от вътрешните разногласия в съпротивата, незамесен в нейните противоречия, да изяви претенции за ръководна роля. Сближението на „Свободна Франция" и съпротивата не било лека работа. Пълно единство никога не било постигнато. И чак до края между тях съществувала пропаст, през която успели да прехвърлят само твърде несигурни мостчета, рухнали веднага след освобождението. Причина за това били дълбоките социални и политически различия между движението на Дьо Гол и вътрешната съпротива.

Тези различия се проявявали и в начините и средствата, които използувал Дьо Гол за връзка със съпротивата. От самото начало това било възложено на споменатия вече полковник Паси (Деваврен), бивш кагулар, яростен антикомунист и реакционер. Именно на Паси Дьо Гол доверявал всичко и пренебрегвал проявяваното недоверие към него от страна на дейците от съпротивата. „Аз оставях Паси — пише той — в буря и в затишие." Характерно е, че първите лондонски представители — офицери от военното разузнаване, изпратени с тайна мисия във Франция, били бивши кагулари. Полковник Рьоми (Жилбер Рьоно) играл голяма роля при установяването на връзки с вътрешната съпротива, бил член на „Аксион франсез". Ясно е, че това предизвикало недоверие към тези хора от страна на представителите на съпротивата. Всъщност какво са знаели за Дьо Гол и за помощниците му? Двете петминутни радиопредавания на ден по английското радио, които във Фран-

ция не можели лесно да се слушат, давали твърде малко информации.

Недоверие предизвикали и методите за установяване на връзката и формите на организация, които искали да натрапят на съпротивата. Голистите действували с методите на обикновения шпионаж, разузнаването и контраразузнаването. Дьо Гол никога не бил имал работа с масови демократични организации и се опитвал да внесе в тях военен ред, който им бил дълбоко чужд. Освен това той не вярвал на съпротивата. Дьо Гол пише, че в него „се затвърдявала решимостта да не допусне съпротивата да се разрази в анархия". В резултат често се появявали разногласия между прекрасните намерения и думи на генерала и методите на действие на изпълнителите на неговите нареждания. Дьо Гол не искал и да чуе за каквито и да било политически планове на съпротивата. Тя според него трябвало само да изпълнява неговите указания, без да разсъждава. Същевременно борците от съпротивата смятали, че, опълчвайки се против партийно-политическия характер на движението, стремейки се да поставят неговите идеи на безпрекословно подчинение на Дьо Гол в името на възстановяването на величието на Франция, голистите всъщност се опитват да създадат в съпротивата своя собствена партия.

Сериозни разногласия предизвиквали въпросите на тактиката. Дьо Гол смятал, че съпротивата трябва да се превърне в мрежа от законспирирани отряди, имащи тайни складове с оръжие. Те трябва да действуват само по заповед на фактическия главнокомандуващ на съпротивата, роля, която, естествено, трябва да принадлежи на генерала. В онова време, когато бойците от съпротивата горели от желание да се втурнат в бой срещу германците, Дьо Гол искал те да чакат неговата заповед, която трябвало да последва преди нахлуването на съюзните армии във Франция. Засега съпротивата трябвало да играе ролята на фактор, който укрепява престижа на Френския национален комитет начело с Дьо Гол като единствен представител на Франция, а в бъдеще — да му помогне да установи в метрополията своята власт. Съпротивата според думите на Дьо Гол трябвало да се прояви „като едно цяло, съчетано с действията на армиите на освобождението". Засега тя трябвало да бъде в резерв. „Още не е настъпил моментът за открити бойни действия в метрополията" — казвал Дьо Гол.

Но организациите на съпротивата не искали да се съобразяват с тази непонятна и странна за тях тактика и през есента на 1941 г. започнали масови нападения срещу окупаторите. Тогава на 23 октомври 1941 г. Дьо Гол произнесъл реч по радиото, която озадачила и удивила бойците от съпротивата. „Фактът — казал Дьо Гол, — че французи убиват германци, е абсолютно нормален и абсолютно оправдан. Ако германците не искат да ги убиват, трябва да си стоят вкъщи... Но съществува тактика за водене на война. Войната трябва да ръководят онези, на които това е възложено... В днешно време моята заповед за окупираната територия е: да не се убиват открито германци! Тя е предизвикана от единственото съображение: сега врагът може съвсем безпрепятствено да извърши масови убийства на наши все още невъоръжени борци. Напротив, щом ние можем да минем в настъпление, ще бъдат дадени съответните заповеди."

Тази заповед на Дьо Гол била неразбираема за борците от съпротивата, които я смятали за равносилна на прекратяване на съпротивата изобщо, за отказване от нейната главна, решаваща, най-активна форма. Възмутило ги, че на съпротивата се предлагало да се ограничи в събирането на разузнавателни данни под контрола на полковник Паси или на Жак Сустел (друго доверено лице на Дьо Гол, бъдещия ръководител на фашистката ОАС от началото на 60-те години). Бойните организации на съпротивата не се подчинили на тази заповед, смятайки я за капитулантска, и по този начин тя не допринесла за нарастване на авторитета на Дьо Гол като вожд на съпротивата. Същевременно заповедта породила тактиката на „атантизма" — изчакването, — която сериозно пречела на борбата с фашизма.

И все пак Дьо Гол успял да разшири връзките си със съпротивата. Нейните лидери въпреки разногласията си с него разбирали необходимостта да се създаде някакъв ръководен център на борбата. Те остро се нуждаели от оръжие и пари, а всичко това имал Дьо Гол. Поради това връзките с Лондон въпреки изключителните трудности решително се развивали. Но отиването от Франция в Лондон било все едно да се мине през фронтовата линия. При това на Дьо Гол постоянно пречела Интелиджънс сървис, която създавала мрежа от свои аген-

тури във Франция и влизала в пряка конкуренция със „Свободна Франция".

За Дьо Гол било особено важно да си осигури поддръжката на някой от видните лидери на съпротивата. Но хората, изпращани от Лондон до тях, всички тези бивши кагулари или членове на „Аксион франсез", офицери от разузнаването и професионални шпиони, не предизвиквали симпатии у бойците от съпротивата. Нужен бил човек, който би се ползувал с тяхното уважение и едновременно е склонен да поддържа линията на Дьо Гол. Такъв човек се намерил и той оказал на генерала неоценима услуга за решаване проблема за вътрешната съпротива.

Това бил 40-годишният Жан Мулен, префект на департамента Ер и Лоар, когото германците, завземайки Шартр, незабавно арестували, но след това скоро пуснали. По-късно, когато властта във Виши го отстранила от длъжността префект, той създал една от нелегалните организации на съпротивата. Жан Мулен, виждайки разпокъсаността на движението, почувствувал необходимостта от обединяването му. Затова се зарекъл да поддържа другите дейци на съпротивата, като например ръководителя на „Комба" Френе. Независимо от младостта си Мулен имал немалък опит в политическата дейност. Той ръководил кабинета на министъра на авиацията Пиер Кот в правителството на Народния фронт, имал връзки в левите кръгове, близки до комунистите. Не случайно кагуларите от обкръжението на Паси се отнасяли към него подозрително. Въпреки това като бивш префект той импонирал на Дьо Гол, който ценял доверените лица на държавата. През октомври 1941 г. Мулен успял да се добере до Лисабон, а оттам с трудности се прехвърлил в Лондон. През декември 1941 г. той често и надълго беседвал с Дьо Гол и му разяснявал какво представлява съпротивата. От своя страна Дьо Гол се стремял да спечели неговата поддръжка — когато трябвало, генералът умеел да бъде обаятелен. В края на краищата те се разбрали и Мулен получил нареждане от него да осъществи „единство в действията на всички лица, които се съпротивяват на врага и на неговите съучастници". През януари 1942 г., скачайки с парашут от английски самолет, той се върнал във Франция. Мулен успял да обедини в южната зона три от най-големите организации в Обединено движение на съпротивата. Той бил

признат от повечето лидери на съпротивата за представител на Дьо Гол и създал генерална делегация на Дьо Гол във Франция. Макар в Лондон да я представяли като върховен орган, възглавяващ цялата съпротива, в действителност това било само нещо като посредническо бюро, което се занимавало с разпределянето на парите, оръжието и други подобни. По този начин Мулен успял да постигне взаимно „признание" между съпротивата и лондонските свободни французи. Това било вече голямо постижение и, опирайки се на него, той продължавал и по-нататък своите усилия за обединяването на съпротивата.

В Лондон при Дьо Гол пристигали и други представители на съпротивата. В началото на 1942 г. особено го интересували социалистите. С тях той искал да се разбере, преди да установи връзки с най-влиятелната сила в съпротивата — компартията. Тук през март пристигнал социалистът Кристиан Пино, представител на профсъюзите и на „Либерасион Нор". През време на дългите преговори Пино и Дьо Гол се опитвали да намерят обща платформа. Но генералът говорел само за възстановяването на величието на Франция. Той осъждал еднакво енергично както Петен, така и Третата република. Това плашело социалистите, той като Дьо Гол по този начин сякаш се отказвал да се бори след войната за възстановяване на парламентарната демокрация. Не искал отначало и да чува за каквито и да било проекти за социални реформи. Дьо Гол и Пино не могли да се споразумеят и социалистическият лидер на 28 април 1942 г., едва когато вече се настанявал в самолета, получил от един мотоциклетист текста на обръщението на Дьо Гол към съпротивата, в което генералът не поставял на една дъска Виши и Третата република, като обещавал да възстанови демократичните свободи и да проведе социални реформи.

Между представителите на социалистическата партия, дошли в Лондон, бил и Андре Филип. „Дьо Гол — спомня си Андре Филип — в продължение на три часа ми чете лекция за държавата и нацията. Щом той замълча, аз му казах: „Генерале, аз ще се отделя от вас, щом бъде спечелена войната. Вие се заемате с възстановяването на националното величие. Аз пък ще се заловя да строя социалистическа и демократична Европа."

Дьо Гол слушал без особено удоволствие такива речи от

представителите на съпротивата, с които се срещал. През май 1942 г., измъквайки се от Франция с подводница, в Лондон пристигнал Д'Астие дьо ла Вижери, ръководител на една от големите организации на съпротивата — „Либерасион". Д'Астие бил потомък на аристократичен род, който дал няколко министри на вътрешните работи при Наполеон и Луи Филип. Той бил бивш морски офицер, с една дума — човек на своята среда. Но Д'Астие все пак инстинктивно почувствувал в този момент народната същност на съпротивата, неотделима от левите, демократични сили, от комунистическата партия. Той също бил за социални реформи, за демократизация на Франция. Отначало няколко часа нахално го разпитвали офицери от британското контраразузнаване, после от френското. Най-после го поканили на разговор с Дьо Гол. „Още от сутринта — спомня си Д'Астие — отначало в разговорите с другите, а сега с него, аз остро усещах атмосферата на онова непреодолимо недоверие, в което аз като в облак от памук вече година и половина се бия във Франция. Отново изтъквах доводи в негова защита и на нашето общо дело. Как може той да не вярва? Той е подозрителен, то се разбира, защото твърде много неща и много хора презира в света. Но не може да не вярва на мене, защото аз съм онази френска мравка, която мъкне своята сламчица за историческото здание..."

Да, никакво историческо дело не е възможно да се осъществи, без да се опира на широките народни маси, на съпротивата, изразителка на техните надежди и очаквания. Дьо Гол вижда необходимостта от обрат на своята политическа линия. Той постепенно изменя характера на своите изказвания, в които се появяват думи, доста необичайни за неговия речник. На 1 април 1942 г. казва: „Франция, предадена от привилегированите групи и управляващата върхушка, извършва най-великата в своята история революция." На 30 април Дьо Гол заявява: „Пример на съпротивата дават френските трудещи се, които въпреки всичко поддържат честта, славата и величието на френския народ."

На 23 юни 1942 г. в нелегалните вестници на съпротивата се появява манифестът на генерал дьо Гол, предназначен да формулира целите на френския народ във войната. Тук в обща форма се съдържа програмата, която трябва да обедини Дьо Гол и съпротивата. В този документ се потвърждават задачите,

които са поставяни от него и по-рано — възстановяване независимостта и териториалната цялост на Франция и др. Но освен това в манифеста са включени важни гаранции за вътрешното устройство на Франция след победата. На французите „трябва да бъдат върнати всички техни вътрешни демократични свободи. След като врагът бъде изгонен от Франция, всички мъже и жени в нашата страна ще изберат национално събрание, което само ще реши съдбата на нашата страна". Дьо Гол говори за необходимостта да се отмени „системата на коалицията на частните интереси, която в нашата страна действуваше против интересите на нацията", за постигане не само свобода за всички, но и „социална справедливост". Френският народ, заявява той, „събира силите си за революция".

Наскоро, на 27 юли 1942 г., в състава на Френския комитет за национално освобождение бил включен социалистът Андре Филип, който получава поста комисар на вътрешните работи. Отсега нататък Паси и неговата организация (БСРА) ще се занимават само с военните проблеми на съпротивата, а нейните политически задачи се предават за ръководство на Филип, разбира се, при пълното му подчинение на върховното ръководство на Дьо Гол. По такъв начин усилията на Жан Мулен за обединяване на съпротивата се допълват с изменения в ръководството горе, в обкръжението на генерала, в неговото фактическо правителство.

Но както и по-рано в страната остава най-силната и активна организация на съпротивата „Фрон насионал"[1], в която преобладават комунисти. Те са основата на най-боевите и найдейни въоръжени сили на съпротивата. Зародишът на военната организация, която комунистите започнали да създават още в края на 1940 г., вече се бил превърнал в нелегална армия на „франтирьорите и партизаните" (ФТПФ).

В името на освобождението на Франция комунистите искат обединение на всички национални сили. На 15 май 1941 г. ЦК на Френската комунистическа партия заявява, че за създаване на широк фронт на националното освобождение тя е готова да поддържа всяко френско правителство, всяка организация и всички хора, чиито усилия ще бъдат насочени за действена

[1] Фрон насионал — Отечествен фронт. (Б. пр.)

борба против националния гнет, изпитван от Франция, и против предателите, продали се на фашистките окупатори.

Стремежа си за обединение на всички сили на съпротивата компартията неоднократно потвърждава и след това. Нещо повече, заради интересите на родината тя приема Дьо Гол да бъде ръководител. През февруари 1942 г. нейни представители се срещат с полковник Рьоми и, както пише Дьо Гол в спомените си, „поръчали му да ми предаде, че те са готови да признаят моето ръководство и да пратят упълномощен представител в Лондон на мое разположение". Минават месеци, но това ново обръщение остава без последствие. Дьо Гол все още не се решава да преодолее опасенията си, че комунистите искат „да обединят съпротивата, за да я превърнат, ако се окаже възможно, в оръдие на своите честолюбиви стремежи... да ме изместят и сами да поемат ръководството".

По такъв начин след двегодишно съществуване на „Свободна Франция" за обединението на съпротивата е направена само първата крачка. Дьо Гол засега се ограничава със сътрудничеството на социалистите и отбягва поддръжката на компартията. Поради това не можем да се съгласим с твърдението на Лакутюр, че по това време вече Конетабъла е станал символ на „Народния фронт".

Обаче за Дьо Гол вътрешната съпротива не е цел, а само средство за решаване на първостепенната задача за укрепване позициите на „Свободна Франция" в лагера на великите държави. А в този план освен колосалната придобивка, каквато се оказва установяването на съюзнически отношения със СССР, работите, както и по-рано, не са блестящи. Връщайки се в Лондон през септември 1941 г. след твърде болезненото утвърждаване властта на „Свободна Франция" в Сирия и Ливан, Дьо Гол се сблъсква с леденото отношение на Чърчил. Британският премиер, пренасяйки обикновено политическите разногласия в сферата на личните отношения, известно време дори отказва да се срещне с него.

В Лондон той живеел несносно. Би трябвало да се очаква, че страната, която го била приютила и му предоставила средства за голяма дейност, трябвало да предизвиква у него само чувство на благодарност. В действителност ставало нещо противоположно. Дьо Гол бързо разбрал, че Лондон е станал люлка на „Свободна Франция" не заради добрите чувства на Чър-

чил, а поради неговата цинична сметка. Не случайно, възхвалявайки британския политически деец в своите спомени, той не пропуска нито една възможност да подчертае например неговите „двусмислени обещания и неискрени емоции". Изобщо най-ярките страници на тези спомени са посветени на язвителното описание на коварството и дяволската изтънченост на британската дипломация, без да се говори за особено дразнещата го Интелиджънс сървис. Създава се впечатление, че всичко английско започва да предизвиква у Дьо Гол антипатия, макар в същите спомени да има и немалко комплименти по адрес на англичаните. Но тези комплименти се изказват с такъв сарказъм, че и най-суровата критика би изглеждала по-приятна. Например той пише, че А. Идън, макар и да проявява широта във възгледите си, възприемчивост, блестящ ум и лично обаяние, „представлява завършен тип на англичанин".

Обобщавайки впечатленията си за пребиваването на „Свободна Франция" в Лондон, Дьо Гол пише: „В самото сърце на Англия, която беше твърда и непоколебима, нас ни обгръщаше леден студ." Обаче намерението на Дьо Гол да премести щабната си квартира в Бразавил или в Бейрут не се осъществило и той, след като се върнал от Изток, престоял непрекъснато в Лондон около десет месеца. Твърде много зависел от англичаните. Пари, информация, средства за връзки, въоръжение, дори възможности за пътуване — всичко идвало от тях. При това оттук било по-лесно да се установяват връзки с метрополията, толкова необходими сега, когато трябвало да се опира на вътрешната съпротива. Както и по-рано, той живеел самотно в хотел „Коннът", а събота и неделя прекарвал със семейството си, което живеело отначало в Шропшир, а после в друго предградие — Беркхемпстед, на 40 километра от Лондон. По-късно семейството му се преместило в Лондон, в района на Хемпстед. Собствено те били трима — генералът, госпожа дьо Гол и дъщеря им Ан, защото синът им Филип след морското училище воювал на корветата „Розелис", а после на торпедния катер „9-в", където бил помощник-командир. Дъщеря им Елизабет живеела в католическия пансион „Дам дьо Сион", готвейки се да постъпи в Оксфорд.

Апаратът на „Свободна Франция" отдавна вече се бил преместил от неголямото помещение Стивън хауз в хотел „Карлтън гардънс", където отначало заемал един етаж, после ця-

лото здание, а постепенно и то се оказало тясно и много служби се пръснали из разните краища на Лондон. В началото на 1941 г. гражданският апарат на „Свободна Франция" наброявал 96 души, военните били 280 — офицери и войници, и отделно 70 граждански служители. Дьо Гол не глезел сътрудниците си с големи заплати. В зависимост от ранга си всички получавали от 15 до 30 фунта стерлинги месечно. От есента на 1941 г. дейността на този сравнително неголям апарат започнала да напомня работата на правителство. В залата с часовниците на „Карлтън гардънс" редовно, не по-рядко от един път в седмицата, под председателството на Дьо Гол се провеждало заседание на Националния комитет, членовете на който сякаш изпълнявали ролята на министри. Но техните функции били чисто съвещателни и изпълнителни. И царувал, и управлявал само генералът, неговите решения не подлежали на критика. „Нито един от националните комисари — пише Дьо Гол — никога не е оспорвал мое окончателно решение... отговорността изцяло лежеше върху мене. В борбата за освобождение на мен, бедния, се падаше в последна сметка винаги да отговарям за всичко."

Наистина веднъж се вдигнал бунт, който подготвил адмирал Мюзелие, преценявайки, че политиката на Дьо Гол вреди на дружбата със съюзниците. Като се завърнал в Лондон след занятия на остров Сен Пиер през март 1942 г., той подал оставката си от поста комисар на военната и търговската флота. Но искал да остане да командува флотата на „Свободна Франция". Английското правителство официално поддържало Мюзелие и това окончателно вбесило Дьо Гол. Той рязко отклонил поредната английска намеса, пресякъл опитите на Мюзелие да вдигне офицерите от флотата против него и участието на адмирала в работите на „Свободна Франция" се прекратило.

Между това болезнени недоразумения в отношенията с английското правителство ставали непрекъснато. През пролетта на 1942 г. отново избухнали противоречия в Сирия и Ливан. Англичаните упорито пречели на опитите на Дьо Гол да установи свой контрол над Френска Сомалия. А след това станало събитие, което предизвикало възмущението на Дьо Гол до крайния предел. В 3 часа през нощта на 5 май 1942 г. му съобщили, че английски войски слезли в Мадагаскар. Англичаните не се посъветвали предварително с Дьо Гол, който сам

предлагал по това време да се изгони губернаторът на Виши от острова, по размери по-голям от територията на Франция. Когато Дьо Гол поискал от Идън обяснение, той чул в отговор мъглявото обещание да осигури участието на „Свободна Франция" в управлението на Мадагаскар. Дьо Гол изпратил веднага на острова свой представител, но англичаните попречили на това пътуване и запазили в Мадагаскар властта на губернатора, привърженик на Виши. Тогава на 6 май Дьо Гол заявил на английското правителство, че ще прекрати сътрудничеството си с Англия и САЩ, ако те посегнат на коя и да е част от френските владения.

Заплахата подействувала и на 10 май Чърчил поканил Дьо Гол и повече от час разговарял с него. Британският премиер говорил за своите приятелски чувства към Франция, за своето желание да я види велика държава, за опасността японците да завземат Мадагаскар, което и наложило незабавните действия. Но най-много той се позовавал на волята на правителството на САЩ, което не желаело и да чуе за участието на Дьо Гол в операцията за Мадагаскар. Дьо Гол отговорил, че не може да отстъпи, защото това, което се прави по отношение на френската империя, после ще бъде приложено и към самата Франция. Той заявил, че в нищо няма да отстъпи на Съединените щати и на Рузвелт. „Нищо не форсирайте! — казал Чърчил. — Гледайте какво правя аз: ту се съгласявам, ту отново се опъвам." „За вас това е възможно — отговорил Дьо Гол. — Но вие се опирате на здрава държава, на сплотена нация, на единна империя, на силна армия. А аз! Какво имам аз? И все пак вие знаете, че аз съм длъжен да се грижа за интересите и бъдещето на Франция. Това е твърде тежко бреме, а аз съм твърде беден, за да си позволя да се огъвам..." Завършвайки разговора, Чърчил уверил Дьо Гол, че няма да му пречи да установи властта на „Свободна Франция" в Сомалия и Мадагаскар, „Можете да разчитате на мене", казал Чърчил на прощаване с генерала.

През есента на 1942 г. Дьо Гол преименувал своето движение — то вече се наричало „Сражаваща се Франция". Той направил това, защото бил убеден, че през 1942 г. ще настъпят решителни, преломни събития в хода на войната. Тук той излязъл прав. Но до каква степен неговите въоръжени сили, възлизащи на 70 000 души, оправдали названието „сражаващи се"?

Данните за техните относителни загуби говорят в полза на преименуването. Загубите на авиацията два пъти превишавали числеността на действуващия личен състав. На 3600 души плувен състав във военната флота се падали 700 души загинали. В морето оставали повече от четвърт от моряците на френската търговска флота. Трябва да се прибавят още неизвестните, но твърде тежки жертви на вътрешната съпротива.

Тези загуби не били забелязвани, защото французите загивали във всекидневните военни операции, като конвоиране на търговските кораби или въздушно патрулиране. Дьо Гол мечтаел неговите войници да участвуват в големи сражения, където те биха могли да се прославят. Ето защо той така се стремял да участвува с две свои дивизии (по численост това били по-скоро бригади, а не дивизии) във военните действия в Либия. Когато англичаните му отказали това, решил да изпрати тези дивизии на съветско-германския фронт. Обаче това не се харесало много на англичаните и те се съгласили да допуснат французите в боевете в Либия. Отстъпката се обяснявала и с това, че германо-италианските войски под командуването на генерал Ромел се готвели за големи настъпателни операции и бил необходим всеки войник. Още през декември 1941 г. Чърчил съобщил на Дьо Гол, че британското командуване е готово да удовлетвори желанието му. Английският премиер дори предложил на самия Дьо Гол да замине за Либия: „Ромел е танков генерал и вие също сте генерал на танкови войски. Защо да не си премерите силите с него?“ Но Дьо Гол имал по-големи задачи и изобщо не оценил хумора на Чърчил.

Две френски дивизии, наброяващи 12 хиляди души, т. е. една пета от всички съюзни сили, заели позиция при Бир-Хакейм. На 27 май Ромел минал в настъпление и се случило онова, за което Дьо Гол отдавна мечтаел: за пръв път от 1940 г. французи и германци отново се срещнали в голямо сражение. Френската дивизия на генерал Кьониг попаднала в тежко положение. На 7 юни войските на Ромел напълно я обкръжили в Бир-Хакейм. Французите оказвали отчаян отпор на противника. Лондонските вестници поместили съобщения под заглавия: „Героичната отбрана на французите“. Дьо Гол с тревога следял хода на боевете. Той знаел, че неговата дивизия е под заплахата на пълно унищожение. Но на 11 юни французите с боеве се измъкнали от обръча. Това бил голям успех, който признават в

своите спомени дори бившите хитлеристки генерали. Дьо Гол бил удовлетворен. „Топовете край Бир-Хакейм — писал той — възвестиха на целия свят началото на възраждането на Франция.“

Двегодишнината на призива от 18 юни била отбелязана изключително тържествено. Десет хиляди французи се събрали в огромната зала „Алберт хол“, украсена с трицветното знаме с лотарингския кръст. Дьо Гол произнесъл голяма, развълнувана реч, започвайки с думите на Шамфор: „Разумните хора живуркат. Но истински са живели само хората на големите страсти.“ Той нарисувал картината на двегодишния период на поражения и победи на свободните французи, която му послужила като фон на неговия собствен портрет. Разбира се, споменато било и за неотдавнашната победа на „Сражаваща се Франция“: „Когато лъчът на възраждащата се слава озари в Бир-Хакейм окървавените глави на нейните войници, светът призна Франция...“

Изглежда, че действително е било така, защото отношението на Англия и САЩ към Дьо Гол в началото на лятото на 1942 г. станало необичайно дружелюбно. На 9 юли Държавният департамент на САЩ връчил на Дьо Гол меморандум, в който се говорело за назначаването на американски представител при Френския национален комитет, за това, че САЩ признават приноса на генерал дьо Гол за поддържане духа на френските традиции и обещават военна помощ на Френския национален комитет, явяващ се символ на Френската съпротива“. Разбира се, този достатъчно мъгляв меморандум не съдържал ясни формули на признаване. Дори английските изявления отивали по-далеч, без да се говори вече за документите на СССР. Но преценявайки неотдавнашното минало, това изглеждало сериозна крачка напред. Що се отнася до Англия, четири дни по-късно била публикувана декларация за разширяване на френско-английското сътрудничество. На 14 юли, в деня на френския национален празник, на парада на френските части присъствувал генерал Айзенхауер, а Идън в този ден заявил по радиото: „Благодарение на решението на генерал дьо Гол Франция никога не е напускала бойното поле.“

Американците и особено англичаните не се скъпели на красиви фрази, но упорито продължавали да смятат Дьо Гол само като „символ“, а не като правителство или негова основа, из-

ключваща други варианти. „Сражаваща се Франция“ остро се нуждаела да ѝ бъде признато изключителното право да представлява Франция. Западните съюзници, оправдавайки най-лошите опасения на Дьо Гол, отказвали да направят това. Само Съветският съюз протегнал тогава на свободните французи дружеска ръка за помощ. В комюнике от 28 септември 1942 г. съветското правителство признало Френския национален комитет като „единствен орган, който има право да организира участието във войната на френски граждани от френските територии и да представлява техните интереси“.

Между това през лятото на 1942 г. на Британските острови се съсредоточавали американски войски, авиация, военна флота. Дьо Гол не получавал никакви сведения за тези военни приготовления. Случвало му се през време на срещи с официални представители на САЩ и Англия да поведе разговор за бъдещите военни операции, но неговите събеседници незабавно преминавали на друга тема, а Дьо Гол мрачно замълчавал. Наистина ли се готви откриването на втори фронт? Съгласно обещанията на САЩ и Англия, които те дали на Съветския съюз, така би трябвало да стане. Колкото за Дьо Гол, той бил най-искреният привърженик на втория фронт. През юли 1942 г. представил на съюзните правителства съображенията си по този повод. Дьо Гол смятал операцията напълно реална, тъй като основните сили на Хитлер били приковани в Русия. Затова според неговите пресмятания, за да се осъществи успешен десант в Европа, биха били достатъчни 50 дивизии. Дьо Гол дал точни сведения какви сили може да отдели „Сражаваща се Франция“ за участие в операциите. Дори в началото на юли за всеки случай дал заповед всички френски сили да се държат в състояние на готовност.

Той знаел обаче и за съществуването на друг план, който се състоял в това, да се ограничи десантът в Северна Африка. „Аз, естествено — спомня си той, — бях за преки настъпателни операции в Европа, предприети от Великобритания. Никоя друга операция не би могла да реши войната. При това за Франция най-добрият вариант беше този, който може да сложи край на окупацията и да ускори националното обединение, с други думи, да пренесе борбата на територията на метрополията.“

Все повече признаци свидетелствували, че САЩ и Англия по някакви тайни съображения, които явно нямат нищо общо

със стремежа за по-скорошен разгром на фашизма, се готвят за десант в Северна Африка. Тези планове се криели от Дьо Гол по-старателно, отколкото от Виши. Той се губел в предположения и негодувал, че го оставят в неизвестност, когато става дума в края на краищата за десант на територията на френските колонии. Той виждал също подозрителните маневри на американските дипломати. Робърт Мърфи, който представлявал САЩ в Северна Африка, водел някаква сложна игра, в която се изключвало участието на Дьо Гол. Всичко потвърждавало подозрението, че САЩ водят работите ако не към отстраняване на Дьо Гол, във всеки случай към решаване на френските проблеми без негово участие. Десантът в Северна Африка означавал, че освобождението на Франция се отлага за дълго време и че Дьо Гол няма да има към това никакво отношение. Трудно било да си представи човек нещо по-неприятно за Дьо Гол, който с непоносимо огорчение съзнавал, че го водят за носа. Унизителното си положение той усещал още по-остро на фона на лицемерното доброжелателство, проявено от американците и англичаните през юли. Да се намира в центъра на подготовката на големи събития, имащи пряко отношение към Франция, и да се чувствува напълно отстранен от тази подготовка, било крайно мъчително за Дьо Гол. Ето защо на 5 август заминал за Близкия изток и останал там до края на септември, опитвайки да се противопостави на новите английски маневри във френските колонии. Но колкото и да била тежка обстановката в Лондон, трябвало да се върне там и, както си спомня Дьо Гол: „да търпя, намирайки се макар и в приятелска, но чужда страна, където всички се стремят към други, техни цели, където говорят на друг език и където аз на всяка крачка усещам колко малко значим ние с нашите оскъдни средства в голямата игра".

На 29 септември на Даунинг стрийт станало небивало остро обяснение с Чърчил. Британският премиер с негодувание говорил за независимото поведение на Дьо Гол и отхвърлил неговите искания относно Сирия, Ливан и Мадагаскар. При взаимната размяна на остроти Дьо Гол заявил, че няма да допусне да бъдат накърнени правата на Франция. Чърчил избухнал и закрещял: „Вие твърдите, че сте Франция! Вие не сте Франция! Аз не ви признавам за Франция, не признавам, че във ваше лице имам работа с Франция"! Британският премиер

беснеел: „Франция! Къде е тя? Аз, разбира се, признавам, че генерал дьо Гол и неговите последователи представляват значителна и уважавана част от френския народ. Но несъмнено може и освен тях да се намери власт, която да представлява не по-малка ценност.“ Дьо Гол го прекъснал: „Ако според вас аз не представлявам Франция, защо тогава и на какво основание вие обсъждате с мен въпроси, свързани с международните интереси на Франция?“

Чърчил сурово мълчал. Но този „лейтенант на Рузвелт“ вършел своето дело заедно с американците, а Дьо Гол трябвало да чака кога ще се вдигне завесата и ще започне новото действие на неговата драма.